

ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ

Визначено роль державної підтримки у підвищенні конкурентоспроможності аграрного сектора економіки. Проаналізовано механізми державної підтримки Німеччини. Обґрунтовано необхідність використання цільової фінансової підтримки із запровадженням системи контролю у вітчизняному сільському господарстві.

Ключові слова: аграрний сектор; державна підтримка; аграрна політика; продовольча безпека; фермерство.

Вступ. У сучасних умовах, коли економіка України опинилася у кризовому становищі, знижується валовий національний продукт, зростає рівень безробіття, важливим є концентрація зусиль держави на пріоритетних галузях національної економіки, до яких, зокрема належить і сільське господарство. У сільському господарстві виробляється понад 30% ВВП України. Незважаючи на ці показники, вітчизняне сільське господарство працює значно нижче свого потенціалу. Одним із найбільш ефективних засобів регулювання сільського господарства виступає саме державна підтримка, оскільки її застосування безпосередньо пов'язано із забезпеченням продовольчої безпеки, підвищенням рівня життя сільського населення та доходів сільськогосподарських виробників.

Метою статті є вивчення досвіду реалізації існуючих ефективних механізмів державної підтримки сільського господарства Німеччини та розробка пропозицій щодо можливості його застосування у вітчизняній практиці господарювання.

Огляд літератури. Теоретичні та практичні аспекти застосування різних форм державної підтримки сільського господарства розглядалися у працях західних та російських дослідників зокрема: С. Брю, Дж. Кейнса, Ф. Кене, П. Самуельсона, А. Сміта, М. Трейсі, Т. Семкіної, Б. Чернякова. Теоретико-методологічні питання сутності та ролі держави в забезпеченні сільського господарства широко висвітлені у працях вітчизняних вчених – М. А. Булат, В. М. Гейця, В. П. Горьового, В. К. Збарського, Л. В. Молдаван, О. О. Нечипоренко, Б. Й. Пасхавера, П. Т. Саблука та інших. Разом із тим, незважаючи на чисельність і ґрунтовність наукових розробок, недостатньо висвітленими залишаються,

передусім, аспекти, пов'язані з дослідженням різних важелів механізму державної підтримки.

Методологія дослідження. У роботі були застосовані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Методологічною основою дослідження щодо виявлення ефективних механізмів державної підтримки сільського господарства для України є загальнонаукові методи. У статті використано прийоми абстрактно-логічного методу, а саме: аналізу і синтезу, індукції та дедукції, аналогії й порівняння. Для оцінки ефективності вітчизняної державної підтримки сільського господарства були застосовані статистичний метод та табличного відображення інформації.

Основні результати. Державна підтримка сільського господарства являє собою комплекс законодавчо та організаційно визначених довгострокових фінансових заходів, спрямованих на забезпечення сприятливих умов для сталого розвитку сільськогосподарського виробництва, формування конкурентного середовища з метою забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора, задоволення внутрішнього попиту в продуктах харчування і формування експортного потенціалу галузі.

На сьогодні в сільському господарстві України представлені такі основні суб'єкти господарювання: фермерські господарства, особисті селянські господарства та сільськогосподарські підприємства (переважно у вигляді агрохолдінгів), які виробляють основну сільськогосподарську продукцію у такій пропорції: господарства населення (переважно особисті селянські господарства) – 46%, фермерські господарства – 8%, сільськогосподарські підприємства – 46% (табл. 1).

Таблиця 1. Виробництво валової сільськогосподарської продукції за основними виробниками, 2013 р.

Господарство	Валова продукція, млн грн	Частка, %
Державні та недержавні підприємства	117499,5	46,47
Фермерські господарства	19091,4	7,55
Господарства населення	116268,1	45,98

Джерело: складено авторами за даними [4, с. 12]

Зазначені господарства були і залишаються основними виробниками сільськогосподарської продукції (табл. 2) і будуть використані для порівняння вітчизняної

моделі механізму державної підтримки сільського господарства та Німеччини. Проаналізуємо їх питому вагу у вітчизняному сільськогосподарському виробництві.

Таблиця 2. Виробництво валової сільськогосподарської продукції, млн грн

Форма господарювання	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Господарства населення (переважно ОСГ)	106841	105303	97697	100113	101662	100798	112643	110173	116268	113747
Сільськогосподарські підприємства (всі види, у т.ч. фермерські господарства)	72765	78793	74433	101451	96274	94089	121054	113082	136591	139177

Джерело: складено авторами за даними: [4, с. 5]

За даними Державної служби статистики України, у період із 2000–2013 рр. найбільша кількість деяких видів продукції тваринництва – м'яса, молока та деяких видів культур рослинництва (картопля, кукурудза тощо) припадає на особисті селянські господарства (ОСГ) (табл. 2). До господарств населення, крім особистих селянських господарств, відносять виробників сільськогосподарської продукції на присадибних ділянках, на

ділянках колективного й індивідуального садівництва і городництва та на дачних ділянках.

До групи сільськогосподарських підприємств віднесено також фермерські господарства, а вироблена ними продукція в загальному обсязі, за даними Державної служби статистики України, становила 5 %.

Аналіз даних табл. 3 дозволяє стверджувати, що господарства населення займають питому вагу у виробництві багатьох видів сільськогосподарської продукції.

Таблиця 3. Виробництво основних сільськогосподарських культур за категоріями господарств, млн грн

Господарства населення	2013 рік	Сільськогосподарські підприємства	2013 рік
Культура		Культура	
Зернові та бобові	14335,1	Зернові та бобові	52662,2
технічні культури	5758,1	технічні культури	43350,5
картопля, овочі та баштанні культури	42079,7	картопля, овочі та баштанні культури	3682,5
плодоягідні та виноград	7063,5	плодоягідні та виноград	2029,3
кормові культури	3083,3	кормові культури	1252,5
інша продукція рослинництва (вкл. зміну обсягів незавершеного виробництва у рослинництві)	447,7	інша продукція рослинництва (вкл. зміну обсягів незавершеного виробництва у рослинництві)	150,8

Джерело: складено авторами за даними: [4, с. 13]

Як бачимо, господарства населення є основними виробниками продуктів рослинництва (картопля, овочі, плоди та ягоди) і тваринництва (велика рогата худоба,

у т. ч. корови, свині, вівці, кози, коні, кролі, птиця, бджоли), а також **такої продукції тваринництва, як: молоко, мед, вовна** (табл. 4).

Таблиця 4. Виробництво основних видів продукції тваринництва за категоріями господарств, млн грн

Господарства населення	2013 р.	Сільськогосподарські підприємства	2013 р.
Продукція		Продукція	
М'ясо	1258,8	М'ясо	3099,0
Молоко	5874,2	Молоко	18634,1
Яйця	6160,7	Яйця	10126,0
Вовна	3338	Вовна	26466
Інша продукція	40021	Інша продукція	10837

Джерело: складено авторами за даними [4, с. 13]

На відміну від особистих селянських та фермерських господарств, агрохолдинги вирощують олійно-жирову експортноорієнтовану сільськогосподарську продукцію і працюють з рентабельністю 50–55 % у рослинництві, натомість особисті селянські та фермерські господарства вирощують трудомістку основну продоволь-

чу сільськогосподарську продукцію та отримують низькі трудові доходи і прибутки. Крім того, спостерігається диспропорція в розподілі державної підтримки між цими формами господарювання (табл. 5). Водночас, монокультурне виробництво несе в собі соціальні і екологічні загрози, що знижує рівень сталості його розвитку.

Таблиця 5. Державна підтримка сільського господарства за 2013 рік, млн грн

	Сільськогосподарські підприємства, всього	У т. ч. фермерські господарства	З них великі фермерські господарства
Отримано коштів державної підтримки – всього	7478,0	836,6	386,4
у тому числі			
за рахунок бюджетних дотацій	381,9	45,7	12,7
із них:			
для підтримки виробництва продукції рослинництва	56,7	5,1	–
для розвитку тваринництва	241,7	24,5	7,6
для здійснення заходів з відтворення водних живих ресурсів	0,1	0,1	0,0
за іншими видами (напрямами) державної підтримки	83,4	16,0	5,1
за рахунок податку на додану вартість	7096,1	790,9	373,7
із них:			
для підтримки виробництва продукції рослинництва	4519,2	738,8	350,2
для розвитку тваринництва	2576,9	52,1	23,5

Джерело: складено авторами за даними [18, с. 10]

Враховуючи важливість розвитку сільськогосподарського виробництва для національної економіки України, підкреслимо, що національна політика в галузі підтримки сільського господарства має бути не просто дієвою стосовно показників економічної та соціальної ефективності, але й стимулювати становлення нашої країни як аграрної держави. На жаль, на сьогодні чинний механізм бюджетного фінансування аграрного сек-

тору спроможний забезпечити не більше 10–20 % загальної потреби. Відтак, постійне недофінансування галузі на рівні 80–90 % призводить до суттєвого зниження ефективності використання бюджетних коштів та не забезпечує підвищення показників розвитку галузі. Разом із тим, вітчизняне сільське господарство є привабливим для іноземного капіталу, оскільки рентабельність, напри-

клад, рослинництва, зорієнтованого на виробництво зернових і олійних культур, становить 50–55 %.

Фінансова підтримка українських виробників сільськогосподарської продукції здійснюється за 16 основними бюджетними програмами, які охоплюють усі напрями діяльності сільськогосподарських підприємств, у тому числі надання безвідсоткових кредитів фермерським господарствам, здешевлення банківських кредитів і страхова премій, надання допомоги в придбанні тяжкої сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва. Обсяг коштів для підтримки сільського господарства щорічно зростає та спрямований на підтримку сільськогосподарських виробників у вирощуванні продукції рослинництва та тваринництва. Зокрема, найбільшу питому вагу у видатках загального фонду державного бюджету має тваринницька дотація та підтримка виробництва продукції рослинництва, яка щорічно коливається від 40 до 60 % загальної суми підтримки [6, с. 74]. Причому, переважну частину коштів фінансової державної підтримки отримують саме сільськогосподарські підприємства (агрохолдинги) і лише частково (5 % загальної суми підтримки) фермерські господарства (табл. 5). Окремі програми для підтримки особистих селянських господарств у бюджеті не передбачені.

Таким чином, можемо стверджувати, що вітчизняна аграрна політика не спрямована на підтримку фермерської моделі господарювання як базової. Натомість дотації фермерам у країнах ЄС становлять до 40 % вартості валової продукції сільського господарства. За даними Державної служби статистики, в Україні станом на 2009 р. нараховувалася 41906 фермерських господарств, у той час як фінансова підтримка була надана лише 394 фермерським господарствам на суму 19999,7 тис. грн. Середній показник обсягу наданої фінансової підтримки фермерським господарствам на безповоротній основі становив 48,6 тис. грн. на одне господарство. Кредити за програмою державної підтримки у 2009 р. отримали тільки 966 фермерських господарств [14].

З метою визначення шляхів підвищення ефективності державної підтримки у сфері сільськогосподарського виробництва в Україні, звернемося до прогресивного світового досвіду.

Необхідність державної підтримки фермерських господарств та їх об'єднань доведена досвідом розвинених країн. Розвиток фермерської моделі як пріоритетної у сільському господарстві можливий тільки за умов активної підтримки держави. У даному випадку держава – це інститут, що регулює відносини землекористування через адміністративні й економічні заходи та забезпечує законодавство, яке обмежує скупку землі великим капіталом та потенційне виведення цієї землі із сільськогосподарського обігу, а також передбачає здійснення цільових програм через фінансування окремих видів діяльності.

Наприклад, у США 38 % фермерських господарств, які виробляють 92 % американського продовольства і сировини для промисловості та все життя працюють і живуть за рахунок сільськогосподарської діяльності, отримують 87 % всіх видів державної підтримки. Разом із тим, 62 % фермерських господарств, які називаються "rural residence farms", отримують тільки 13 % державної підтримки. При цьому вони виробляють 8 % продовольства та сільськогосподарської сировини і для них доходи, отримані від реалізації продукції із власного господарства, не є основними [2, с. 103]. Наведені дані свідчать про те, що аграрна політика США спрямована на забезпечення ефективного функціонування фермерської моделі господарювання, оскільки переважну частину державної підтримки отримує той сільськогоспо-

дарський виробник, який виробляє 90 % валового продовольства країни.

За даними Європейської комісії, в ЄС державна підтримка розвитку фермерства здійснюється за такими напрямками:

- державна підтримка новостворених фермерських господарств;
- державна підтримка фермерських господарств, які знаходяться в неблагополучних районах;
- спеціальна підтримка молодих фермерів;
- підтримка спадкоємства;
- державна підтримка створення груп об'єднань сільськогосподарських виробників [16].

Загалом, серед основних напрямів державної підтримки сільського господарства у розвинених країнах можна виділити такі:

- використання переважно економічних методів державного регулювання галузі;
- реалізація цільових програм через фінансування окремих видів діяльності;
- забезпечення рівних умов господарювання для всіх суб'єктів аграрного ринку через ціновий механізм, виплати на одиницю продукції, площі, голову худоби;
- створення і функціонування дорадницьких центрів [3, с. 6];
- розробка та забезпечення фінансування спеціальних програм, спрямованих на підтримку малих фермерських господарств і фермерських господарств, які працюють у важких умовах;
- створення ефективної й адекватної системи підтримки доходів для фермерів з мінімальним впливом на ринкову економіку [1, с. 107].

Підсумовуючи, зазначимо, державна підтримка сільського господарства у розвинених країнах спрямована на те, щоб допомогти фермеру, який одночасно є і працівником на власній фермі, і власником землі, і менеджером, і підприємцем сформувавши стійкі господарства.

На нашу думку, для України є найбільш цінним досвід Німеччини. Проведені дослідження показали, що державна підтримка в Німеччині використовується як один із найефективніших видів регулювання сільського господарства та спрямована на дотримання вимог щодо:

- збереження у робочому сільськогосподарському стані сільськогосподарських земель, а саме: попередження ерозії ґрунту; збереження у ґрунті органічних речовин, які захищають його структуру, проведення гумус-досліджень ґрунту; чіткого дотримання визначених законодавством сівозмін; заборон на спалювання стерні та зрошування сільськогосподарських угідь; застосування заходів захисту і збереження постійних пасовищ; збереження в сільськогосподарських районах елементів ландшафту;
- збереження флори та фауни, зокрема дотримання вимог зі збереження птахів, ґрунтових вод, застосування обмежень з використання нітратів, зокрема дотримання вимог щодо обробки ґрунту азотними добривами, дотримання вимог стосовно зберігання рідких добрив, твердого гною та силосу, упровадження обмежень щодо використання пестицидів, дотримання вимог щодо захисту рослин, зокрема культурних, дотримання вимог щодо захисту сільськогосподарських тварин, у т. ч. бджіл, дотримання вимог щодо захисту від хвороб тварин;
- дотримання вимог щодо ідентифікації та реєстрації тварин, зокрема свиней, великої рогатої худоби, кіз та овець, а також маркування м'яса;
- дотримання вимог щодо виробництва, гігієни й безпеки харчових продуктів, дотримання вимог щодо виробництва та гігієни кормів;

- проведення систематичного контролю та впровадження системи санкцій [19].

Як бачимо, у Німеччині застосовується така система державної підтримки сільського господарства, яка дозволяє комплексно вирішувати проблеми сільського господарства, зокрема ефективного використання сільськогосподарських земель, забезпечення продовольчої безпеки країни та створення конкурентного середовища на ринку сільськогосподарської продукції. Аграрні відносини в Німеччині регулюються різними законодавчими актами, зокрема Регламентом (ЄС) № 1760/2000 Європейського парламенту та Ради, створення системи ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби, а також маркування яловичини й яловичих продуктів (ЄС) № 820/97 Рада, статті 4 та 7, Законом з питань захисту культурних рослин від 06.02.2012, Положенням про застосування небезпечних пестицидів для бджіл тощо, але для зручності їх використання та застосування фермерами вони об'єднанні в "Єдині правила з дотримання зобов'язань перехресної відповідальності" ("Informationsbroschüre über die einzuhaltenden anderweitigen Verpflichtungen – Cross Compliance 2013 Endfassung 12.12.2012") [19].

В Єдиних правилах з дотримання зобов'язань перехресної відповідальності чітко регламентуються правила ведення сільського господарства в Німеччині, а у випадку їх порушення застосовується система санкцій щодо зменшення розмірів бюджетного фінансування фермерів. Так, у розділі I Правил передбачена пряма фінансова підтримка тих фермерів, які дотримуються принципів зі збереження сільськогосподарських земель і навколишнього середовища в належному стані, зокрема визначено, що фермери, які займаються рослинництвом, мають дотримуватися заходів щодо попередження ерозії ґрунту залежно від місця розташування фермерського господарства, ступеня ерозії кожної окремої ділянки орної землі, стану води або вітрової ерозії тощо. У Правилах визначено, що ті орні землі, які схильні до водної ерозії та не включені до спеціального механізму фінансування заходів для захисту від ерозії, у період від 1 грудня до кінця 15 лютого не повинні бути розорані. Оранка після збирання попередньої культури дозволяється тільки на посів до 1 грудня. Якщо сільськогосподарські землі фермерського господарства розташовані поперек схилу, то застосовуються обмеження на використання плуга під час оранки.

З метою запобігання водної ерозії забороняється проводити оранку в період із грудня по 15 лютого. Оранка між 16 лютим і до кінця 30-го листопада допускається відразу після посіву. Перед посівом просапних культур із шириною міжрядь 45 см і більше оранки заборонено. На орних землях, які схильні до вітрової ерозії, можна сіяти тільки до 1 березня. Як виняток, оранки – для просапних культур з шириною міжрядь 45 см і більше, за винятком – тільки з 1 березня [19, с. 7].

Таким чином визначаються й інші правила з використання сільськогосподарських земель та ведення сільського господарства, зокрема в розділі I п. 2.3. "Дотримання вимог щодо сівозмін (3-х культур)" визначено, що фермерські господарства, які займаються рослинництвом, мають дотримуватись сівозмін та культивувати мінімум три різновиди сільськогосподарських культур, кожна з яких повинна охоплювати мінімум 15 % площі орних земель господарства. Сільськогосподарські культури, культивування яких відбувається на площі меншій, ніж 15 %, можуть бути частково віднесені до частки інших культур [19, с. 10].

Фермерське господарство, яке займається рослинництвом, має виростити мінімум три врожаї кожної культури, що повинно становити не менше 15 % орних

земель. Правила чітко визначають які культури вважаються різними, а які однакові та як мають розподілятися культури по орних землях. Фермери, які дотримуються всіх правил ведення сільського господарства, отримують визначену бюджетом державну підтримку. При цьому не менш ніж 1 % фермерів систематично перевіряється спеціальним компетентним органом на дотримання всіх вимог Правил. Якщо фермери не дотримуються або порушують правила, до них застосовується система санкцій зі зменшення державної підтримки. При оцінці порушення беруться до уваги такі критерії: частота виникнення, обсяг (розмір) площі, тяжкість порушення, тривалість періоду.

- Частота виникнення передбачає повторне невиконання тієї самої вимоги протягом трьох наступних календарних років за умови, що фермер був попереджений про порушення і мав можливість вжити необхідних заходів для усунення цього порушення.

- Обсяг (кількість заходів): просторова прив'язка, зокрема, чи має порушення далекосяжні наслідки і чи обмежена площа господарства або самої операції.

- Тяжкість порушення розраховується виходячи із цілей, які відповідно до законодавства мають бути досягнуті.

- Тривалість періоду означає визначення певного періоду часу протягом якого наслідки мають бути усунені.

Відповідальний орган зобов'язаний оцінити міру порушення за такими критеріями: легка, помірна або тяжка. Відповідно до цих критеріїв та на підставі результатів оцінки запроваджуються санкції, тобто скорочення платежів із бюджету. При розрахунку загальної суми скорочення платежів враховується рівень санкцій, зокрема: дрібне правопорушення – на 1 %, середнє – на 3 %, серйозна аварія – на 5 %.

Правила згруповані за чотирма категоріями:

- 1 Категорія: навколишнє середовище (пп. 1-5, Додаток 1 Правил);

- 2 Категорія: здоров'я людини, тварин і рослин (пп. 6-15, Додатку 1 Правил);

- 3 Категорія: заповідники та національні парки (пп. 16-18, Додаток 1 Правил);

- 4 Категорія: головні принципи для збереження землі у визначеному сільськогосподарському стані та навколишнього середовища, а також отримання дозволів на використання постійних пасовищ, зокрема лугів у регіонах, де відповідне зниження постійних пасовищ постійно зменшується.

Кілька порушень протягом року в кожній такій категорії є причиною застосування санкції. Наприклад, фермер порушує перший рік Правила щодо застосування добрив, а також законодавство стосовно осаду стічних вод. У такому випадку використовується наступний розрахунок: порушення (середнє): швидкість відновлення 3 %. Порушення (середнє) проти осаду стічних вод Правил: швидкість відновлення 3 %. Отже, загальне зниження становить 3 %. Обидва порушення можуть бути віднесені до першої зони (довкілля). Таким чином, вони розглядаються як порушення і загальне скорочення виплат становить 3 % [19, с. 82–84].

Висновки. Отже, дослідження німецького досвіду системи державної підтримки сільського господарства показало, що державна підтримка використовується як фінансово-економічний важіль державного регулювання сільського господарства, що містить не лише цільову передачу коштів фермерам, але й заходи, спрямовані на підтримку ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва, конкурентоспроможність підприємств аграрного сектора, а також передбачає здійснення контролю за дотриманням визначених заходів.

Враховуючи досвід існуючих механізмів державної підтримки сільського господарства в країнах з ринковою економікою, зокрема в США та Німеччині, можна зробити висновки щодо удосконалення напрямів державної підтримки вітчизняного аграрного сектору. На нашу думку, підвищення ефективності державної підтримки сільського господарства в Україні можна забезпечити за рахунок:

- зміцнення акцентів у бік підтримки фермерської моделі господарювання;
- збільшення обсягів державної підтримки тих товаровиробників, які виробляють переважну частину основної сільськогосподарської продукції, проживають у сільській місцевості та живуть за рахунок доходів, отриманих від роботи в сільському господарстві;
- реалізацію цільових програм через фінансування окремих видів діяльності сільськогосподарських виробників з використанням механізму контролю та, за необхідності, застосування санкцій;
- перехід на використання переважно економічних методів державного регулювання галузі;
- дотримання принципу конкурентності при наданні державної підтримки з метою забезпечення рівних умов господарювання для усіх суб'єктів аграрного ринку.

Дискусія. Водночас, недостатньо дослідженими залишаються аспекти пов'язані з аналізом досвіду державної підтримки в системі регулювання та розвитку сільського господарства розвинених країн і потребують поглибленого опрацювання. У статті узагальнено зарубіжний досвід державної підтримки та регулювання сільського господарства, зокрема представлені результати вивчення досвіду Німеччини.

Список використаних джерел

1. Аграрний сектор США в начале XXI века: сборник трудов сектора аграрных проблем США и Канады ИСКРАН / под ред. Б. А. Чернякова. – М.: ИСКРАН, 2008. – Т. 1. – 405 с.
2. Аграрний сектор США в начале XXI века: сборник трудов сектора аграрных проблем США и Канады ИСКРАН / под ред. Б. А. Чернякова. – М.: ИСКРАН, 2008. – Т. 2. – 427 с.
3. Булат М. А. Державна підтримка в системі регулювання сільського господарства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / Булат Марія Андріївна ; Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки" УААН. – К., 2010. – 19 с.
4. Валова продукція сільського господарства України (у постійних цінах 2010 р.) за 2013 р. / Державна служба статистики України // Статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики, 2014. – 21 с.

Г. Филук, д-р екон. наук, проф.,

Е. Пименова, канд. екон. наук, ассист.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

АНАЛИЗ ОПЫТА РАЗВИТЫХ СТРАН В ИСПОЛЬЗОВАНИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ В СИСТЕМЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

Определена роль государственной поддержки в повышении конкурентоспособности аграрного сектора экономики. Проанализированы механизмы государственной поддержки Германии. Обоснована необходимость использования целевой финансовой поддержки к внедрению системы контроля в отечественном сельском хозяйстве.

Ключевые слова: аграрный сектор; государственная поддержка; аграрная политика; продовольственная безопасность; фермерство.

G. Fyliuk, Doctor of Sciences (Economics), Professor,

O. Pimenova, PhD in Economics, Assistant

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE ANALYSIS OF EXPERIENCE OF DEVELOPED COUNTRIES IN THE APPLIANCE OF STATE SUPPORT IN THE SYSTEM OF MANAGEMENT AND AGRICULTURAL DEVELOPMENT

The role of state support in enhancing of the competitiveness of agricultural sector is determined. Mechanisms of state support of Germany are analyzed. A necessity of use of targeted financial support to the introduction of monitoring systems in domestic agriculture is proved. The questions of financial support for Ukrainian agricultural producers, which carried out in 16 major budget programs that cover all areas of agricultural enterprises, including the provision of interest-free loans to farmers, reduction of bank loans and insurance premiums, to provide assistance in buying of heavy agricultural machinery of domestic production are examined. The international experience of support and regulation of agriculture, including studies of state support of agriculture in Germany, which allows to solve the problems of agriculture, including efficient use of agricultural land, food security and creating a competitive market for agricultural products is overviewed.

Keywords: agricultural sector; state support; agricultural policy; food safety; farming.

5. Гець В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / Валерій Михайлович Гець; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. – 864 с.

6. Збарський В. К. Державна підтримка сільського господарства [Електронний ресурс] / В. К. Збарський, В. П. Горьовий // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – Режим доступу: http://eapк.org.ua/sites/default/files/eapк_files/2010/2010_04/10_04_11.pdf

7. Молдаван Л. В. Латифундія – загроза Україні / Л. В. Молдаван // Сільські вісті. – 2010. – 19 листоп. – С. 2.

8. Молдаван Л. В. Соціально-економічна сутність сільськогосподарських підприємств // "Іноваційні трансформації аграрного сектора економіки" / О. В. Шубравська, Л. В. Молдаван, Б. Й. Пасхавер та ін. ; за ред. О. В. Шубравської ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – С. 235–250.

9. Піменова О. В. Інституційне забезпечення форм господарювання в системі аграрних відносин : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.01 / Піменова Олена Володимирівна; Київський націон. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2013. – 253 с.

10. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України / НІСД. – К.: НІСД, 2011. – 39 с.

11. Сайт Асоціації міжнародного продовольства та управління агробізнесом IFAMA. [Електронний ресурс] / Асоціація міжнародного продовольства та управління агробізнесом IFAMA. – Електронні дані. – Техас: Американський департамент сільського господарства, 2012. – Режим доступу: <https://www.ifama.org/Default.aspx>.

12. Сайт Американського департаменту сільського господарства. [Електронний ресурс] / Американський департамент сільського господарства. – Електронні дані. – Вашингтон: Американський департамент сільського господарства, 2012. – Режим доступу: <http://www.ers.usda.gov/Browse/view.aspx?subject=FarmEconomy>.

13. Сайт державної служби статистики України. [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Електронні дані. – К: Державна служба статистики України, 2013. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

14. Сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики та продовольства України. – Електронні дані. – М.: Міністерство аграрної політики та продовольства України, 2012. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>.

15. Сільське господарство України (у постійних цінах 2010 р.); за 2011 р. / Державна служба статистики України // Статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики, 2010 – 384 с.

16. Сайт Європейської комісії. [Електронний ресурс] / Європейська комісія. – Електронні дані. – Брюссель: Європейська комісія, 2008. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/2010/table_en/C7-1-375.pdf.

17. Черняков Б. А. Американское фермерство: XXI век. / Б. А. Черняков. – М.: Художественная литература, 2002. – 399 с.

18. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2013 р. / Державна служба статистики України // Статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики, 2014 р. – 25 с.

19. Informationsbroschüre über die einzuhaltenden anderweitigen Verpflichtungen – Cross Compliance. 2013 Einfassung 12.12.2012-104 s.

Надійшла до редколегії 28.04.15